

STRUČNI ČLANAK

Autor: *Mr. sc. Amila Mujčinović, advokat, doktorant Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu*

Institucija: *Advokatski ured Amila Mujčinović*

E-mail: *amila.mujcinovic@gmail.com*

EFEKTIVNA ZAŠTITA BIH GRAĐANA OD NESIGURNIH PROIZVODA KROZ HARMONIZACIJU TEHNIČKIH PROPISA BOSNE I HERCEGOVINE SA DIREKTIVAMA EVROPSKE UNIJE

Sažetak

Bosna i Hercegovina se danas nalazi u vrlo nezavidnoj poziciji, jer pored toga što nema uspostavljen sistem sigurnosti proizvoda baziranog na evropskim standardima, sporadično se primjenjuju čak i propisi bivše Jugoslavije. To znači da građani BiH nisu ni na kakav način zaštićeni od nesigurnih proizvoda jer ne postoji nikakav adekvatan sistem koji bi ih zaštitio i osigurao kontrolu kvaliteta i provjere proizvoda koji se uvoze po evropskim standardima. Neposredni cilj ovog rada je da prikaže i približi značaj razumijevanja novog pristupa harmonizaciji tehničkih propisa u Evropskoj uniji (EU), koji je, kroz direktive novog pristupa rezultirao usklađivanju tehničkog zakonodavstva i ubrzano stvaranje evropskog tržišta koji primjer Bosna i Hercegovina (BiH) treba slijediti.

Sa druge strane, naše kompanije ne mogu izvoziti ni jedan proizvod na druga tržišta zbog toga jer u BiH ne postoji sistem ocjenjivanja usklađenosti proizvoda sa zahtjevima o sigurnosti. Prema tome, BiH je industrijski prilično izolovana, sa nerazvijenim sistemom zaštite građana od nesigurnih proizvoda što bi u budućnosti moglo dovesti do pitanja opstanka BiH tržišta u cjelini.

Na svom putu ka evropskim integracijama BiH mora preuzeti evropsko zakonodavstvo, od kojeg su direktive novog pristupa nezaobilazni segment. Preuzimanjem direktiva novog pristupa u BiH pravni sistem, izgradnja jedinstvenog unutrašnjeg tržišta BiH će biti olakšana, kao i konkurentnost i otvorenost prema izvozu na evropsko i druga regionalna tržišta.

Radi postizanja navedenih ciljeva ovog članka, pravne, komparativne i sociološke metode metode će se koristiti.

Ključne riječi: direktive novog pristupa EU, usklađivanje, tehničko zakonodavstvo, zaštita građana

1. Uvod

Osnovu uspjeha Evropske unije,ⁱ kao integracije, čini zajedničko tržište, koje predstavlja veliko dostignuće u cilju privrednog jačanja EU. Funkcionisanje zajedničkog tržišta zasniva se na četiri osnovne slobode i to: slobodi kretanja osoba, kapitala, roba i usluga,ⁱⁱ a osnovni pokretač razvoja unutrašnjeg tržišta EU je liberalizacija i aktivnosti na slobodi protoka roba.

Jedan veoma važan zahtjev koji je EU pred sebe postavila je osiguranje slobodnog protoka roba, ka izgradnji zajedničkog tržišta, čemu su najveću prepreku predstavljali neusklađeni tehnički zahtjevi kojima proizvodi moraju udovoljiti kako bi se slobodno mogli staviti u promet na tržištu EU. Postojanje tih različitosti u tehničkim zahtjevima za proizvode u zemljama članicama i u zemljama izvan EU predstavljale su barijere koje su nazvane "tehničkim barijerama trgovini".

U Zajednici je u tom periodu slobodan protok roba bio ozbiljno ugrožen jer je svaka zemlja članica imala svoje propise o sigurnosti tehničkih industrijskih proizvoda i svoje metode ocjenjivanja usklađenosti proizvoda sa tim propisima. Sve to je dovodilo do prepreka u slobodnom protoku roba na teritoriji Zajednice jer je bilo potrebno vršiti posebno ocjenjivanje usklađenosti proizvoda u svakoj zemlji u kojoj se taj proizvod želio izvoziti. Sve navedeno je bilo i razlog zašto je donijeta Rezolucija Evropskog vijeća o industrijskoj politici od 17.12.1973 godine čija je osnovna svrha bila ukidanje tehničkih barijera trgovini među zemljama članicama za tehničko industrijske i prehrambene proizvode.ⁱⁱⁱ Nedugo nakon toga uvodi se novi pristup tehničkoj harmonizaciji i standardizaciji čija je osnovna svrha hamonizacija tehničkog zakonodavstva država članica preko direktiva novog pristupa u kojima su sadržani samo temeljni zahtjevi za sigurnost proizvoda, dok su tehnički detalji dati u harmoniziranim standardima.

Dakle, u Zajednici su, radi pervazilaženja tehničkih barijera između zemalja članica Zajednice, razvijeni novi mehanizmi koji su trebali poslužiti bržoj koherentnosti zajedničkog tržišta i liberalizirati slobodan protok roba. Među tim mehanizmima značajno mjesto zauzima, upravo, novi pristup za tehničku harmonizaciju i standardizaciju, kao i globalni pristup za ocjenjivanje usklađenosti proizvoda sa zahtjevima utvrđenim u propisima Zajednice. Krajem 80-tih godina postepeno nastaju i direktive EU, usvojene na osnovu novog i globalnog pristupa, kao najefikasniji instrumenti harmonizacije tehničkih propisa na nivou EU. Takvih direktiva danas ima 31^{iv} i one obuhvataju značajan dio proizvoda široke potrošnje (industrijske, medicinske, kućne aparate i sl.).

Bosna i Hercegovina^v je danas suočena sa sličnim problemima sa kojima je bila suočena Zajednica 1973 godine u pogledu tehničkih barijera, jer neusklađeno tehničko zakonodavstvo sa evropskim onemogućava izvoz tehničko industrijskih proizvoda iz BiH na regionalna tržišta, kao i tržište EU. Harmonizacija pravnog sistema BiH sa pravom EU jedan je od najvažnijih uslova za pristup, ne samo ovoj, već i drugim ekonomskim integracijama.

Harmonizirano tehničko zakonodavstvo BiH sa evropskim će otvoriti mogućnost ravnopravnog privrednog djelovanja na tržištu EU, te će omogućiti sprečavanje ulaska nekvalitetne robe i nesigurnih proizvoda na tržište BiH.

Kako bi se tehničko zakonodavstvo i tehničke norme mogle uskladiti sa zakonodavstvom EU u ovoj oblasti potrebno je prevashodno upoznati ovaj kompleksan sistem na koji način bi se našao adekvatan put za njegovo prenošenje u pravni sistem BiH.

ⁱ Evropska unije je sljednica Evropske zajednice, a proglašena je Maastrichtskim ugovorom od 7.2.1992 godine koji je stupio na snagu 1.11.1993 godine. Evropska unija i Evropska zajednica će se u ovom radu koristiti kao sinonimi za pojam današnje Evropske unije. U daljem tekstu će se koristiti skraćenica: EU

ⁱⁱ O četiri osnovne slobode vidjeti šire u: Vukadinović, R., (2001) Pravo Evropske unije. treće izmenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd: Magatrend, i Misita, N., (2001), Pravo Evropske unije. Sarajevo: Magistrat.

ⁱⁱⁱ Vidjeti: Council Resolution of 17 December 1973 on industrial policy, OJ C 117, 31/12/1973.

^{iv} Preuzeto sa <http://www.newapproach.org>

^v U daljem tekstu će se koristiti skraćenica: BiH.

Neposredni cilj ovog rada je da ukaže na veoma nepovoljnu situaciju u Bosni i Hercegovini u pogledu zaštite života i zdravlja građana od nesigurnih proizvoda i odklanjanje barijera prometu roba iz BiH izvozu u EU i druga tržišta, a koja stvara i neophodnu potrebu da BiH preuzme tehničke propise EU-e bazirane na novom pristupu pravne harmonizacije u EU.

Bosna i Hercegovina se danas nalazi u veoma nezavidnoj situaciji, jer pored toga što nema sistema ocjenjivanja usklađenosti proizvoda, uspostavljenom na evropskim standardima, ne primjenjuje ni stare jugoslovenske propise. To sve znači da su građani Bosne i Hercegovina potpuno nezaštićeni od nesigurnih proizvoda jer nema adekvatnog sistema koji bi ih štutio i provjeravao uvezene proizvode.

S druge strane, naše kompanije ne mogu izvesti ni jedan proizvod na druga tržišta jer u BiH nema sistema ocjene usklađenosti proizvoda sa sigurnosnim zahtjevima, a isto ocjenjivanje je u inostranstvu preskupo. Tako da je BiH prilično privredno izolovana, sa nerazvijenim sistemom zaštite građana od nesigurnih proizvoda što u budućnosti može dovesti do upitnog opstanka BiH tržišta.

Kako bi se postigli navedeni ciljevi rada i pokušala potvrditi postavljena hipoteza bit će korištene sljedeće metode: pravni metod, a prije svega normativni i komparativni, sociološki, tj. metod analize sadržaja, deskriptivna kvantitativna analiza, fenomenološki i induktivni metod, tj. analiza pojedinih fenomena, stanja i davanje zaključaka.

2. Historijski osvrt razvoja potrebe za novim pristupom harmonizaciji tehničkih propisa u EU

U EU se pod harmonizacijom podrazumijeva proces usklađivanja rješenja nacionalnih prava država članica sa komunitarnim pravom, a posebno sa rješenjima sadržanim u direktivama EU. Sama harmonizacija ne teži identičnosti već ublažavanju različitosti pravnih sistema država članica čime se smanjuju značajna odstupanja u pojedinim rješenjima.

Konstatovano je da je najpoznatija podjela na totalnu i minimalnu harmonizaciju, a u zadnje vrijeme se pojavljuje i tehnička harmonizacija zbog specifičnosti pravne oblasti koju ujedinjava. (Knežević-Predić 1996)^{vi}

2.1. Tehnička harmonizacija i stari pristup

U samim počecima kreiranja jedinstvenog tržišta EU zemlje članice su imale ovlaštenja da oblikuju tehničke specifikacije, dakle tehničke standarde za robu koja se proizvodila i prodavala na njihovoj teritoriji. Roba koja nije zadovoljavala ove tehničke standarde nije se mogla prodavati u toj državi članici. Steiner, J. & Woods, L. & Twigg-Flesner, C. (2003) su rekli da ovakva razdvajanja u tehničkim standardima su bila razlog zbog čega je Zajednica donijela specifičan program za harmonizaciju ovakvih tehničkih standarda a koja se često naziva "tehnička harmonizacija". U oblasti tehničke harmonizacije Zajednica je inicijalno usvojila pristup "sektor po sektor" kako bi se usvojile veoma detaljne tehničke specifikacije.^{vii}

Više od pola dekade Komisija je pokušavala da osmisli adekvatno rješenje za donošenje harmoniziranog programa. Od marta 1968 godine, kada je Komisija predložila Opći program pa do Direktive o međusobnoj razmjeni informacija 98/34/EC^{viii} koriste se maksimalni kapaciteti državnih

^{vi} Knežević-Predić, V., Izvori prava Evropske unije u Pravo Evropske unije- Zbornik radova. Beograd: JP Službeni glasnik, 1996; Vidjeti šire: Hartley, Thomas.C, Osnovi prava Evropske zajednice-Uvod u ustavno i upravno pravo Evropske zajednice. Sarajevo: Pravni centar, Fond otvoreno društvo, 1998; Vukadinović, Radovan. D, Pravo Evropske unije. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1996.

^{vii} Steiner, J. & Woods, L. & Twigg-Flesner, C. (2008), Textbook on EC Law. New York: Oxford University Press, pp. 259-275.

^{viii} Vidjeti: Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations.

(OJ L 204, 21.07.1998)

službenika i eksperata za "proizvodnju" ekstremno velikog broja direktiva. Mnoge od ovih direktiva su se odnosile, upravo, na tehničke aspekte proizvoda. Tokom tih 15 god Komisija je u prosjeku preuzimala jedva preko deset tehničkih direktiva godišnje. Tehničkom harmonizacijom kroz utvrđenje individualnih zahtjeva za svaku kategoriju proizvoda institucije Zajednice su postale preopterećene tehničkim pitanjima koja su se iz dana u dan uvećavala.^{ix}

S obzirom da je broj nacionalnih tehničkih propisa bio znatno veći od EU propisa koji se odnose na samo neke proizvode, trebala je hitna intervencija u ovoj oblasti zbog sporosti samog sistema. Sistem nije bio ni adekvatan jer opći napredak u kreiranju jedinstvenog tržišta nije postignut.

Nedostatci starog pristupa harmonizacije tehničkih propisa bi se mogli svesti na nekoliko ključnih i to:

- dugotrajne i teške procedure;
- neophodna jednoglasnost za izglasavanje direktiva;
- neuspjeh da se razvije veza između harmonizacije tehničke regulative i evropske standardizacije^x, što je vodilo nepotrebnom dupliciranju, beskorisnoj nekonzistentnosti i gubljenju vremena;
- usporenost evropske standardizacije i harmonizacije u odnosu na nacionalnu regulativu;
- problemi implementacije u državama članicama;

Weatherill, S. (2003) je rekao da su se nedostatci starog pristupa tehničkoj harmonizaciji nastojali prevazići uvođenjem novog pristupa.^{xi}

2.2. Tehnička harmonizacija i novi pristup

Godine 1985, kada je postalo očigledno da će sporiji napredak otežati uspostavljanje unutrašnjeg tržišta, Evropska komisija, je u svom saopštenju od 31.1.1985 godine predložila Vijeću novi pristup tehničkoj harmonizaciji i standardizaciji, koji bi ubrzao tehničku harmonizaciju i rasteretio institucije Zajednice nepotrebno dugih procedura i rasprava.

U dijelu Bijele knjige, koji je posvećen uklanjanju tehničkih barijera slobodnom protoku roba, jasno se naglašava potreba za novim pristupom i novim tipom direktiva^{xii} Vijeće je usvojilo prijedlog Komisije 7. maja 1985 godine Rezolucijom o novom pristupu tehničkoj harmonizaciji i standardizaciji.^{xiii}

Evropska Komisija je tada trebala uspostaviti tzv. temeljne sigurnosne zahtjeve^{xiv}, tj. esencijalne zahtjeve za pojedinačni sektor, ali će ostaviti evropskim standardizacionim tijelima, kao što je CEN, CENELEC i ETSI^{xv} da izrade detaljna tehnička pravila kroz koja će se prikazati usklađenost sa zahtjevima. Usaglašenost sa evropskim standardima stvara pretpostavku da su proizvodi usklađeni sa osnovnim sigurnosnim zahtjevima i ako nije obavezno da se prate ovi standardi. Usaglašenost sa

^{ix} COM (2000), European Commission, Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach. Luksembourg: Office for Official Publications of the European Communities, pp. 7-8. (U daljem tekstu: Blue Guide, 2000).

^x Standardizacija je djelatnost uspostavljanja odredaba za opću i višekratnu upotrebu, koje se odnose na postojeće ili moguće probleme, radi postizanja optimalnog stepena urednosti u datom kontekstu. Evropska standardizacija je standardizacija na nivou EU.

^{xi} Weatherill, S. (2003), EU Law - Cases and materials on. New York: Oxford University Press, 6 edition., pp. 618-620.

^{xii} COM (95) 163 final – European Commission, White Paper, Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union. EC: Brussels, 3.5.1995, pp. 74.

^{xiii} Vidjeti: Council Resolution of 7 May 1985 on a new approach to technical harmonization and standards 85/C OJ C 136, 04/06/1985.

^{xiv} Temeljni sigurnosni zahtjevi, tj. esencijalni zahtjevi uspostavljaju neophodne elemente za zaštitu javnog interesa. Sastavni su i najbitniji operativni dio direktiva novog pristupa i o njima više slijedi u narednom poglavlju.

^{xv} Evropska tijela za standardizaciju su organizacije za standardizaciju koje su službeno priznate u okviru direktive 98/34/EC i to: CEN- Evropski komitet za standardizaciju, CENELEC- Evropski komitet za standardizaciju u elektrotehnici i ETSI- Evropski komitet za standarde u području telekomunikacija.

evropskim standardima se prikazuje putem CE označavanja na proizvodu. Proizvođači se mogu opredijeliti za usaglašenost sa drugim standardima (kao što su oni koje je napravio ISO)^{xvi}, ili za neusaglašenost sa tehničkim standardima uopće, ali u svakom slučaju moraju zadovoljiti procedure za ocjenjivanje usklađenosti koje su u odgovarajućim direktivama koje specificiraju osnovne sigurnosne zahtjeve za svaki pojedinačni sektor konstatovali su Steiner, J. & Woods, L. & Twigg-Flesner, C. (2003)^{xvii} Kao dodatak sektorskim specifičnim mjerama Komisija je, takođe, usvojila Direktivu o općoj sigurnosti proizvoda^{xviii} kojom se nameću opći zahtjevi da sva roba koja se plasira na tržište mora biti sigurna.^{xix} Kao dodatak, Direktiva 98/34/EC uspostavlja proceduru za davanje informacija u oblasti tehničkih standarda i propisa koje se primjenjuju kada država članica usvaja novi tehnički propis.^{xx}

2.3 Principi novog pristupa

Rezolucijom Vijeća o novom pristupu su uvedena, generalno, tri nova principa u tehničkoj harmonizaciji i to: direktive novog pristupa, princip pozivanja na standarde i nova politika ocjenjivanja usklađenosti.^{xxi}

2.3.1 Direktive novog pristupa

Direktive novog pristupa se pojavljuju kao prva i ključna novina Rezolucije Vijeća o novom pristupu. Uvođenjem novog tipa direktiva uvodi se potpuno sadržajno novi tip direktiva putem kojih će se ubrzati tehnička harmonizacija na nivou Zajednice.

Direktive novog pristupa ne sadrže više detaljne tehničke specifikacije za proizvode, jer uspostavljaju samo temeljne zahtjeve za proizvode neophodne da se osigura zdravlje i sigurnost ljudi i okoline, a za tehničke specifikacije proizvoda upućuju na standarde. Prije uspostavljanja novog tipa direktiva, detaljne tehničke specifikacije su bile uključene u sadržaj direktive što je usporavalo donošenje jednoglasne odluke od strane Vijeća i duge i iscrpne rasprave. Tehničke specifikacije proizvoda, koje zadovoljavaju temeljne zahtjeve uspostavljene u direktivama, bit će ugrađene u "harmonizirane" standarde.^{xxii}

Direktivama novog pristupa, kojim se uspostavljaju samo temeljni zahtjevi, riješio se problem dugih procedura za donošenje direktiva, jer je definiranje tehničkih specifikacija proizvoda povjereno evropskim tijelima za standardizaciju.

^{xvi} ISO-International standard organization- Međunarodna organizacija za standarde.

^{xvii} Steiner, J. & Woods, L. & Twigg-Flesner, C. (2003), Textbook on EC Law. New York: Oxford University Press, pp. 259-275.

^{xviii} Vidjeti: Council Directive on general product safety 92/59/EEC of 29 June 1992 OJ L 228, 11/08/1992, replaced with Directive of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety OJ L 11/4

^{xix} U ovom smislu vidjeti: Directive of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety OJ L 11/4. Članom 8, navedene direktive, nameće se obaveza državama članicama da moraju usvojiti neophodne zakone, propise i administrativne uredbe kako bi prinudile proizvođače i distributere, da udovolje obavezama u skladu sa direktivom, na takav način da su proizvodi plasirani na tržište sigurni.

^{xx} Vidjeti: Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations.

OJ L 204, 21.07.1998

^{xxi} U ovom kontekstu je važno istaći da i pored pozitivnih uticaja uvođenje novog pristupa tehničkoj harmonizaciji na teritoriji EU u toku je i njegova revizija, tačnije prilagodba novonastalim uslovima tržišnog poslovanja. Naime, poslije dvasetogodišnjeg iskustva i prihvatanja 25 direktiva novog pristupa u EU, razvojem i širenjem EU tržišta kao i promjenama u poslovnim okruženjima razvojem tehnike i tehnologije, stvorila se potreba za prilagodbu novog pristupa novonastalim uvjetima. Ideja o reviziji novog pristupa je začeta još u novembru 2003 godine sa: Concil resolutions of 10 November 2003 on the Communication of the European Commission "Enhancing the Implementation of the New Approach Directives". 2003/C OJ C 282/3 i završena je sa novim paketom mjera koji je još više poboljšao sistem akreditacije, ocjenjivanja usklađenosti i posustavljanja CE znaka - „new legislative framework“ 2008 godine, preuzeto sa http://ec.europa.eu/growth/single-market/goods/new-legislative-framework/index_en.htm

^{xxii} Pojam harmoniziranih standarda je obuhvaćen Direktivom EU 98/34/EC, gdje se harmonizirani standardi definišu kao tehničke specifikacije usvojene od strane Evropskih organizacija za standarde, koji služe za kontinuiranu upotrebu i čija primjena nije obavezna. U duhu novog pristupa, harmonizirani standardi su, ustvari, evropski standardi koje su usvojile Evropske organizacije za standarde i zvanično ih predstavile Komisiji.

Direktive novog pristupa, kojima se uspostavljaju temeljni zahtjevi koje određeni proizvod mora zadovoljiti, ne obuhvataju sva područja niti se odnose na sve proizvode kako slijedi:

Iz naprijed navedenog pregleda direktiva novog pristupa očigledno je da njima nisu obuhvaćeni prehrambeni proizvodi, farmaceutski proizvodi, hemijski proizvodi i sl., što ukazuje na činjenicu da su u ovim i drugim područjima zadržani stari pristupi harmonizaciji dakle, direktive starog pristupa koje sadrže i tehničke detalje za proizvode.

2.3.2. Princip pozivanje na standarde

Pozivanje na standarde je druga novina koja je uvedena u evropskoj standardizaciji, a podrazumjeva princip pozivanja na harmonizirane standarde i druge standarde, (evropske standarde i nacionalne standarde),^{xxiii} u cilju definisanja tehničkih karakteristika proizvoda. Važno je istaći da je primjena harmoniziranih i drugih standarda ostaje dobrovoljna, te da osigurava pretpostavku o usklađenosti sa temeljnim zahtjevima utvrđenim u direktivama, s tim da proizvodi proizvedeni u skladu sa harmoniziranim standardima imaju prednost u pretpostavci usklađenosti sa odgovarajućim temeljnim zahtjevima.^{xxiv}

Princip pozivanja na standarde je riješio dilemu neadekvatne raspodjele nadležnosti između državnih organa i tijela za standardizaciju oko tehničkih karakteristika proizvoda, a koje po prirodi stvari pripadaju tijelima za standardizaciju. Uvođenjem principa pozivanja na standarde stvorili su se svi neophodni preduvjeti da se standardizacijom stvara zajedničko tehničko okruženje i unaprijedi i osigura slobodno kretanje industrijskih proizvoda na unutrašnjem tržištu Zajednice i izvan njega.

2.3.3. Nova politika ocjenjivanja usklađenosti

Nova politika ocjenjivanja usklađenosti je uvedena kao posljednji i završni korak novog pristupa tehničkoj harmonizaciji. Ona podrazumjeva harmonizirane metode za ocjenjivanje usklađenosti, za označavanje proizvoda, kao i jedinstven sistem njihove implementacije. Harmonizirane metode nove politike ocjenjivanja usklađenosti će osigurati da proizvodi budu potpuno u skladu sa temeljnim zahtjevima koji su navedeni u direktivama novog pristupa, što će omogućiti i njihovu potpunu implementaciju u praksi i ubrzati uspostavljanje jedinstvenog tržišta EU.^{xxv}

Shodno ovome, direktive novog pristupa su ključna karika, jer pored toga što propisuju temeljne zahtjeve za proizvode, utvrđuju procedure ocjenjivanja usklađenosti proizvoda, upućuju i na usklađivanje sa harmoniziranim standardima i sveukupno ubrzavaju harmonizaciju tehničkih propisa na cijeloj teritoriji EU. Znači da su se kroz direktive novog pristupa uspostavila i provela i druga dva principa uvedenog novog pristupa, a što ćemo i prikazati u narednom poglavlju.

3. Ocjenjivanje usklađenosti proizvoda sa temeljnim zahtjevima direktiva prije puštanja proizvoda na tržište

Obzirom na različit stepen tehničke razvijenosti pojedinih zemalja članica EU različiti sistemi usklađivanja proizvoda sa zahtjevima direktiva novog pristupa bili su jedan od najspornijih postupaka kao i velika prepreka slobodnom protoku roba. Stoga je, pored novog pristupa, bilo neophodno uvesti i jedinstvene metode za postupke ocjenjivanja usklađenosti proizvoda sa zahtjevima direktiva novog

^{xxiii}Evropski standard je standard dostupan javnosti koji su usvojilo Evropsko tijelo za standardizaciju. Nacionalni standard je standard dostupan javnosti koje je usvojilo neko nacionalno tijelo za standarde.

^{xxiv} Usklađenost sa nacionalnim standardom koji preuzima harmonizirani standard, čiji se osnovni podaci objavljuju, daje pretpostavku o usklađenosti, sa temeljnim zahtjevima primjenjive direktive novog pristupa koja je pokrivena takvim standardom. Naime, harmonizirani standardi nisu neka posebna kategorija među Evropskim standardima nego su samo terminološki izraz za kvalifikacije tehničkih specifikacija u direktivama novog pristupa u kojima održavaju staus dobrovoljne primjene, tj. i dobili su specijalno značenje putem direktiva novog pristupa. Blue Guide 27-30.

^{xxv} Zavod za standardizaciju, mjeriteljstvo i patente Bosne i Hercegovine, Izvodi iz knjige Novi pristup. Zakonski akti i standardi o slobodnom kretanju robe u Evropi. Sarajevo: Energoinvest-Birotehnika, str. 9-12.

pristupa na teritoriji EU. Nova politika ocjenjivanja usklađenosti proizvoda koja je naznačena u novom pristupu se uvodi i uobličava globalnim pristupom, a jedinstvene metode ocjenjivanja usklađenosti se uvode modularnim pristupom.

Ocjenjivanje usklađenosti proizvoda sa temeljnim zahtjevima direktiva novog pristupa je i prvi korak za same proizvođača, jer bez dokaza usklađenosti proizvoda (npr. CE znaka), njihovi proizvodi nemaju slobodan protok na tržištu EU.

Važno je i staći da u Bosni i Hercegovini još uvijek nema infrastrukture za provođenje procedura ocjenjivanja usklađenosti proizvoda što onemogućava izvoz istih, te ukazuje na potrebu upoznavanja sa evropskim sistemom ocjenjivanja usklađenosti i prihvatanja istog kroz direktive novog pristupa.

3.1. Globalni i modularni pristup

Globalni pristup se pojavljuje kao neophodnost i dodatak na principe novog pristupa. Uveden je Rezolucijom Vijeća o globalnom pristupu certificiranju i ispitivanju iz 1990 godine i zamjenjen je i ažuriran Rezolucijom Vijeća iz 1993 godine.^{xxvi} Naime, principima novog pristupa je uvedena i novu politiku ocjenjivanja usklađenosti koja je zahtjevala pouzdano ocjenjivanje usklađenosti nad cijelim procesom proizvodnje sa svrhom prilagođavanja potrebama svake operacije posebno. Stoga se javlja i potreba za globalnim pristupom koji će uspostaviti principe vodilje^{xxvii} za politiku usklađivanja u EU. Kroz principe Globalnog pristupa se uvodi modularni pristup koji ocjenjivanje usklađenosti dijeli na određen broj operacija, tj. modula. Obje naprijed navedene Rezolucije o globalnom pristupu, ustvari, uspostavljaju opće upute i detaljne procedure za ocjenjivanje usklađenosti koje se koriste u direktivama novog pristupa^{xxviii}

Neophodnost provedenja u praksu politike EU izražene u globalnom pristupu, bila je dovoljan razlog da Vijeće donese novu Rezoluciju 13.12.1993 godine^{xxix} kojom promovira i odobrava modularni pristup za procedure ocjenjivanja usklađenosti.^{xxx}

Zbog ujednačavanja postupka ocjenjivanja i certificiranja proizvoda bilo je neophodno izabrati i jedinstven postupak i metodu. Vijeće je i donijelo odluku o primjeni Rezolucije od 22.7.1994 godine o primjeni modula za pojedinačne faze ocjenjivanja usklađenosti u tehnički usklađenim direktivama kao i "Pravila za uvođenje i primjenu CE oznake o usklađenosti proizvoda".

Smisao Rezolucije je da se procedure ocjenjivanja usklađenosti sistemski uobliče. Sam postupak ocjenjivanja usklađenosti, tj. certificiranja, uređen je kao sistem modula kojima su obuhvaćene sve faze postupka ocjenjivanja certificiranja od razvojne faze do realizacije proizvodnje, konstatovao je Matasević, M (2002).^{xxxi}

Osnovni princip modularnog pristupa je da postoji osam modula i osam varijanti koje se mogu kombinirati pri izboru procedura za ocjenjivanje usklađenosti.

^{xxvi} Vidjeti: Council Resolution of 21 December 1989 on a global approach to conformity assessment 90/C OJ C 10/01.

^{xxvii} Osnovni principi globalnog pristupa su: Novi pristup procedurama ocjenjivanja usklađenosti putem osmišljenih modula, odnosno razrađen je modularni pristup za različite faze procedura ocjenjivanja usklađenosti putem uspostavljanja kriterija za korištenjem ovih procedura; Korištenje evropskih standarda u vezi sa osiguranjem kvaliteta i zahtjevima koje treba da ispune tijela koja sprovode osiguranje kvaliteta; Akreditacioni sistemi koji se promoviraju u državama članicama i na cijeloj teritoriji EU, Sporazumi o uzajamnom priznavanju, ispitivanju i certificiranju koji se promoviraju u neregulisanoj sferi; Trgovina između EU i trećih zemalja promovira se putem sporazuma o uzajamnom priznavanju, saradnji i programima tehničke pomoći.

^{xxviii} Blue Guide, 2000, pp. 8.

^{xxix} Rezolucija Vijeća od 13.12.1993 godine je izmjenjena i ažurirana 22.07.1994 godine.

^{xxx} Vidjeti: Council Decision of 13 December 1990 concerning the modules for the various phases of the conformity assessment procedures which are intended to be used in the technical harmonization Directives 90/686/EEC, OJ L 380/13.

^{xxxi} Matasević, M. (2002), Normizacija, mjeriteljstvo, ovlašćivanje i ocjena sukladnosti u Samardžija, Višnja (urednica), Prilagodbe politikama unutrašnjeg tržišta EU: očekivani učinci. Zagreb: Ministarstvo za Europske integracije, str. 206-207.

Same module daje zakonodavac s obzirom na tip proizvoda i uključene rizike, te sredstava za uspostavljanje procedura za proizvođače na osnovu kojih bi prikazali usklađenost svojih proizvoda s temeljnim zahtjevima direktiva.

Iz naprijed navedenog proističe da je osnovni cilj procedura ocjenjivanja usklađenosti da omoguće vlastima siguran i adekvatan sistem koji će osigurati da proizvodi stavljeni na tržište ispunjavaju temeljne zahtjeve direktiva, a posebno s obzirom na zdravlje i sigurnost korisnika i potrošača.

Shodno naprijed navedenom, svaka direktiva novog pristupa uspostavlja različite procedure ocjenjivanja usklađenosti zavisno od kategorije proizvoda, kojima može ili ostaviti proizvođaču da bira u okviru iste kategorije proceduru ocjenjivanja usklađenosti ili ostaviti proizvođača bez mogućnosti izbora u okviru iste kategorije.

Nadalje je važno istaći da je prilikom uspostavljanja mogućih modula u direktivama novog pristupa glavni i vodeći princip je princip proporcionalnosti.^{xxxiii} Pomenuti princip podrazumijeva da moduli procedura usklađenosti, pored toga, što se adekvatno određuju s obzirom na vrstu proizvoda, prirodu prisutnih rizika, tipova i važnosti proizvodnje i sl., podrazumijeva i obavezu da se u direktivi ne uspostavlja suvišni moduli, tj. procedure koje su zahtjevnije od samog cilja temeljnih zahtjeva određene direktive.

Iz prezentiranog proizilazi da se globalnim i modularnim pristupom i kroz direktive novog pristupa uobličio i sistem ocjenjivanja usklađenosti proizvoda sa zahtjevima direktiva, te se uspostavio jednoobrazan i harmoniziran sistem na teritoriji EU. Na taj način su se ostvarile i sve pretpostavke za primjenu pomenute Rezolucije Vijeća za postavljanje i korištenje CE oznake kao općeg znaka i pretpostavke usklađenosti sa svim temeljnim i sigurnosnim zahtjevima i primjenljivim odredbama direktiva EU.

4. CE označavanje kao potvrda usklađenosti proizvoda sa temeljnim zahtjevima direktiva novog pristupa

U predhodnom poglavlju smo istakli da se Rezolucijom Vijeća o primjeni modula za pojedinačne faze ocjenjivanja usklađenosti, uvodi i primjena CE znaka kao jednoobraznog znaka i dokaza usklađenosti proizvoda sa zahtjevima direktiva novog pristupa. Direktive novog pristupa sadrže odredbe o CE označavanju, iz čega proizilazi, da prilikom preuzimanja direktiva novog pristupa države članice moraju preuzeti CE označavanje u svoje nacionalne propise, a koje zamjenjuje sva obavezna označavanja usklađenosti koje imaju isto značenje kao i CE označavanje.

U ovom kontekstu važno je istaći da proizvodi iz Bosne i Hercegovine uopće nemaju pristup tržištu EU, jer nema infrastrukture za procedure ocjenjivanja usklađenosti u kojem slučaju proizvođači ne mogu ostvariti pravo na CE znak koji je "pasoš" za ulazak BiH proizvoda na evropsko tržište.^{xxxiii} Stoga, su i prednosti Izvanrednih trgovinskih mjera EU iz septembra 2000 godine, po kojima BiH može skoro sve proizvode izvoziti u EU bez količinskih i tarifnih barijera, apsolutno neiskorišene. Sa aspekta ovog rada, ubrzano preuzimanje direktiva novog pristupa u BiH pravni sistem je očigledna i sa aspekta naše privrede i sa aspekta zadovoljenja uslova iz prvog poglavlja *acquis* - *a*^{xxxiv} i samog približavanja Evropskim integracijama.

^{xxxiii} O principu proporcionalnosti vidjeti šire: Hartley, T.C., (1998) Osnovi prava Evropske zajednice-Uvod u ustavno i upravno pravo Evropske zajednice. Sarajevo: Pravni centar, Fond otvoreno društvo; Vukadinović, R. (1996), Pravo Evropske unije. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu; Misita, N. (2002) Osnovi prava Evropske unije. Sarajevo: Magistrat.

^{xxxiii} Industrijske proizvode sa CE oznakom iz BiH izvozi nekoliko proizvođača čiji broj nije poznat jer ne postoji evidencija niti obaveza proizvođača da obavještavaju o istom, Đugim, A., 09.09.2011 god, Izvoz proizvoda u EU samo sa CE oznakom, preuzeto sa http://www.slobodnaevropa.org/content/izvoz_bh_proizvoda_u_bih_samo_sa_ce_oznakom.

^{xxxiv} *Acquis* je cjelokupno pravno naslijeđe Zajednice. Inače, ne predstavlja samo pravo u užem smislu jer obuhvata: sadržaj, načela i političke ciljeve osnivačkih ugovora, zakonodavstvo usvojeno primjenom osnivačkih ugovora i presuda Evropskog suda pravde, deklaracije i rezolucije koje je usvojila EU, mjere koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, mjere koje se odnose na pravosuđe i unutrašnje poslove, te međunarodne ugovore koje je EU sklopila, kao i ugovore između zemalja članica u području djelovanja EU. Prvo poglavlje *acquis-a* se odnosi na slobodan protok roba. Detaljnije vidjeti: www.eurparl.eu.int, www.dei.gov.ba

4.1. CE označavanje

CE označavanje se javlja kao logičan slijed ispunjavanja odgovarajućih procedura ocjenjivanja usklađenosti proizvoda u skladu sa novim i globalnim pristupom.

Shodno navedenom, CE označavanje je pokazatelj, odnosno dokaz :

- da je predmetni proizvod dizajniran i proizveden u skladu sa svim temeljnim zahtjevima i primjenjivim odredbama direktiva EU,
- da je predmetni proizvod bio predmet odgovarajućih procedura ocjenjivanja usklađenosti u skladu sa primjenjivim direktivama EU i
- da je proizvođač odgovoran za usklađenost njegovog proizvoda sa odredbama primjenjivih direktiva EU.

Sve direktive novog pristupa sadrže odredbe za postavljanje CE znaka, iz čega proizilazi da svi proizvodi pokriveni direktivama novog pristupa nose CE znak.^{xxxv} Potrebno je istaći i to da znak CE predstavlja samo jednu administrativnu etiketu –"pasoš" i da se njime samo označava usklađenost sa ključnim uslovima iz direktive. On ne predstavlja ni oznaku porijekla, ni simbol kvaliteta, ni etiketu koja označava kvalitet, niti oznaku nekog određenog standarda konstatovao je Koecker, G.M (2003)^{xxxvi} Stoga , ovo označavanje se ne može koristiti u komercijalne svrhe niti je pokazatelj porijekla proizvoda.

S obzirom da svi proizvodi koji su pokriveni direktivama novog pristupa moraju nositi CE oznaku, CE znak mora biti postavljen prije nego što bilo koji proizvod bude plasiran na tržište i stavljen u upotrebu. To znači da je CE označavanje obavezno.

U slučajevima gdje je proizvod predmet više direktiva koje predviđaju CE označavanje, označavanje mora potvrditi usklađenost sa odredbama svih direktiva.

U odredbama direktiva koje se odnosi na CE označavanje nalaze sve pojedinosti koje su vezane za samo postavljanje CE znaka^{xxxvii} na proizvode kao dokaza usklađenosti sa svim temeljnim zahtjevima primjenjivih direktiva. To znači da obaveza postavljanja CE znaka obuhvata sve proizvode iz područja primjene direktiva koji su usklađeni sa temeljnim zahtjevima direktiva i koji su bili predmet procedura usklađenosti iz direktiva, a koji se namjeravaju plasirati na tržište EU.^{xxxviii}

Za vrijeme prelaznog perioda u kojem je ostavljen određen rok državama članicama za prilagodbu nacionalnih propisa donešenoj direktivi, proizvođaču je ostavljena mogućnost izbora ili da zadovolji zahtjeve direktive ili relevantne nacionalne propise koji se odnose na njegov proizvod. U bilo kojoj opciji, mora biti stavljeno do znanja od strane proizvođača da je proizvod usklađen sa osnovnim zahtjevima u skladu sa propisom koji je izabrao.

5. Nadzor nad tržištem nakon puštanja proizvoda na tržište

Nadzor nad tržištem ili kontrola proizvoda na tržištu se javlja kao posljednja i najvažnija faza u kreiranju jedinstvenog Evropskog tržišta i kao važan instrument za provođenje direktiva novog pristupa. Naime, da bi se u potpunosti obezbijedio slobodan protok roba unutar EU koji se zaniva na cjelokupnoj

^{xxxv} Od pomenutog pravila da svi proizvodi obuhvaćeni direktivama novog pristupa moraju biti označeni sa CE znakom postoje izuzetci. Izuzetci su, zapravo, proizvodi obuhvaćeni direktivama novog pristupa koje ne traže CE označavanje. Tih direktiva ima četiri i one zbog svog specifičnog djelokruga ili pak proizvoda koje obuhvataju ne traže CE označavanja. Vidjeti: <http://www.newapproach.org>

^{xxxvi} Koecker, G. M. (2003), Ocjenjivanje usklađenosti kao bitan instrument za uklanjanje tehničkih barijera u trgovini u Goretzky, W. H, (2003) Kvalitet, ocjenjivanje usklađenosti, certificiranje i akreditiranje. Sarajevo: Štampana djela "Unapređenje privrede i zapošljavanje", op.cit, str. 40.

^{xxxvii} Blue Guide 44-50.

^{xxxviii} Obaveza postavljanja CE znaka se proširuje na sve proizvode u okviru obima direktiva koje predviđaju njegovo postavljanje, i koje su namijenjene za tržište EU. Stoga, CE znak mora biti postavljen: na sve nove proizvode, bilo da su proizvedeni u EU, SAD ili u trećim zemljama; na sve korištene i proizvode uvezene iz trećih zemalja, i na bitno izmjenjene proizvode koji su predmet direktiva kao novi proizvodi

Evropskoj legislativi za proizvode, neophodno je bilo uvesti sistem konkretnog provođenja te legislative koja će osigurati građanima neophodan nivo povjerenja u konkretno provođenje legislative.

Ovu veoma zahtjevnu ulogu obalja sistem nadzora nad tržištem koji je glavni pokazatelj da će neispunjenje zahtijeva za sigurnost i zdravlje i okolinu biti otkriveno i sankcionisano.

Značaj sistema nadzora nad tržištem je posebno veliki u području proizvoda pokrivenih direktivama novog pristupa jer je proizvođačima ostavljena mogućnost da sami ocjenjuju usklađenost svojih proizvoda sa zahtjevima direktiva, tako da se neki proizvodi prvi put "sreću" sa nadležnim tijelima tek kada su plasirani na tržište.

Ocjenjivanje usklađenosti proizvoda prije plasiranja na tržište ima za cilj da obezbjedi da proizvodi bude propisno plasirani na tržište, dok mehanizmi nadzora nad tržištem dolaze do izražaja za vrijeme i nakon faze distribucije.

Nadzor nad tržištem je, stoga, temeljni instrument za provođenje direktiva novog pristupa i svih ostalih direktiva EU, a njegova osnovna svrha je da osigura da su odredbe primjenjivih direktiva usklađene širom EU.

S obzirom da je nadzor nad tržištem jedan kompleksan sistem, države članice su obavezne da imenuju i uspostave nadležna tijela koja će biti odgovorna za nadzor nad tržištem. To znači da nadzor nad tržištem u EU mora ostati u isključivoj nadležnosti državnih, regionalnih i lokalnih organa. Nadležnim tijelima za nadzor se moraju osigurati potrebna sredstva i ovlasti za obaljanje aktivnosti, kao i tehnička obučenosť i profesionalno osoblje od strane država članica. Carinski organi, takođe, moraju biti uključeni u sistem nadzora nad tržištem s obzirom da imaju ključnu ulogu u provjeravanju usklađenosti proizvoda iz trećih zemalja konstatovao je Koecker, M (2003).^{xxxix}

Sa aspekta ovog rada, nadzor nad tržištem je kao jedan kompleksan sistem post-tržišne kontrole proizvoda i nadzora pravilne primjene direktiva novog pristupa u cilju bolje zaštite građana od nesigurnih proizvoda, samo još jedan pokazatelj neophodnosti preuzimanja direktiva novog pristupa u BiH zakonodavstvo. Pohvalna je činjenica da je, upravo, u oblasti nadzora nad tržištem donešen i Zakon o nadzoru nad tržištem u Bosni i Hercegovini 2004 godine, a koji je pretrpio i svoje izmjene 2007 i 2009 godine,^{xl} koji je urađen i izmjenjen po evropskom modelu, što ukazuje na pozitivan i obećavajući pomak u legislativi proizvoda, uopće, kao i prisutnom trendu povećane brige o zaštiti zdravlja i sigurnosti građana tj potrošača BiH.

5.1. Aktivnosti nadzora nad tržištem

Nadzor nad tržištem je kompleksan sistem i kontrolni mehanizam pravilne primjene direktiva novog pristupa, koji podrazumjeva dvije osnovne faze aktivnosti i to:

- nadgledanje proizvoda plasiranih na tržište i
- korektivne mjere

5.1.1. Nadgledanje proizvoda plasiranih na tržište.

Nadgledanje proizvoda plasiranih na tržište je prva faza cjelokupne aktivnosti sistema nadzora nad tržištem. Nadležna tijela za nadzor nad tržištem nadgledaju proizvode plasirane na tržište s ciljem da utvrde da li su proizvodi u skladu sa primjenljivim odredbama direktiva. Nadgledaju se proizvodi koji se plasiraju na tržište, tj. proizvodi sa CE oznakom i samim tim i sa odgovornošću proizvođača za usklađenost

^{xxxix} Koecker, G. M., (2003) , Ocjenjivanje usklađenosti kao bitan instrument za uklanjanje tehničkih barijera u trgovini u Goretzky, W. H.,(2003) Kvalitet, ocjenjivanje usklađenosti, certificiranje i akreditiranje. Sarajevo: Štampana djela " Unapređenje privrede i zapošljavanje", str. 40-43.

^{xl} „Službeni Glasnik BiH“, broj: 45/04, 44/07 i 102/09

njegovog proizvoda. To znači da se nadzor nad tržištem, općenito, ne može provoditi u toku faze dizajna i proizvodnje.^{xli}

Naime, opće provjere, tj. kontrole tijela odgovornih za nadzor nad tržištem kao što su provjere koje se odnose na CE označavanje ili provjeru priložene dokumentacije i sl. su u većini slučajeva dovoljne za ispunjenje osnovne obaveze nadzora nad tržištem. Međutim, u izuzetnim slučajevima su neophodne i detaljnije provjere kada se nadzor nad tržištem usmjerava na određene aspekte zahtjeva kako bi se npr. utvrdile trajne greške koje prouzrokuju neusklađenost proizvoda.^{xlii}

Potpunijem i efikasnijem nadzoru nad tržištem i nadležnim tijelima za nadzor, svakako, mnogo doprinose inspektori rada koji provjeravaju sigurnost na radnom mjestu, te žalbe potrošača i drugih korisnika u vezi sa proizvodom ili žalbe proizvođača ili distributera o nelojalnoj konkurenciji koji na posredan način omogućavaju nadležnim tijelima da dobiju informacije o proizvodima s ciljem nadzora nad tržištem.

Pored pojedinačnih žalbi sudionika i učesnika tržišta, koje omogućuju nadležnim tijelima informacije o proizvodima i direktive novog pristupa obezbjeđuju istu informiranost nadležnih tijela za nadzor preko dva različita instrumenta i to preko: EC deklaracije o usklađenosti i tehničke dokumentacije.^{xliii}

EC deklaracija i tehnička dokumentacija su prateći dokumenti proizvoda i dio su procedure ocjenjivanja usklađenosti obezbjeđene za to u direktivama novog pristupa.

S obzirom da su proizvođač ili njegov ovlašteni predstavnik u EU obavezni i odgovorni za izradu pomenute dokumentacije, isti su i obavezni da EC deklaraciju i tehničku dokumentaciju stave na raspolaganje nadležnim tijelima za nadzor.

5.1.2. Korektivne aktivnosti

Korektivne aktivnosti nadležnih tijela za nadzor logično slijede poslije aktivnosti nadgledanja proizvoda plasiranih na tržište i utvrđene neusklađenosti određenog proizvoda sa temeljnim zahtjevima direktive. Znači da se sve aktivnosti poduzete od strane nadležnih tijela za nadzor s ciljem da se ukloni, ispravi tj, koriguje utvrđena neusklađenost određenog proizvoda nazivaju korektivnim aktivnostima.

Korektivne aktivnosti podrazumjevaju niz mjera koje se razlikuju zavisno od samog stepena neusklađenosti određenog proizvoda, tako da odluka o aktivnostima koje će biti poduzete se donosi od slučaja do slučaja. U praksi su se izdiferencirale i dvije vrste neusklađenosti i to : nebitna i bitna neusklađenost.

Nebitnom neusklađenošću se smatraju situacije u kojima je CE znak nepravilno postavljen ili su nepravilno postavljene druge oznake obezbjeđene po direktivi, kada nije postavljen identifikacioni broj notifikiranog tijela sa CE znakom ili pak kada deklaracija o usklađenosti ne može biti obezbjeđena odmah i sl.

^{xli} Od pomenutog pravila postoje dva izuzetka i to: nadležno tijelo za nadzor može vršiti provjeru proizvodnih prostorija nakon što je neusklađenost predmetnog proizvoda utvrđena i

nadležno tijelo za nadzor može vršiti provjeru proizvoda na trgovačkim sajmovima, izložbama i demonstracijama, u kojem slučaju nadgleda da li predmetni proizvodi imaju vidljiv znak koji pokazuje da nisu usklađeni sa direktivama novog pristupa.

^{xlii} Detaljnije provjere su neophodne da bi se verificirali materijali vezani za usklađenost proizvoda, npr. koji se odnose na pravilnu primjenu procedura ocjenjivanja usklađenosti i sl.

^{xliii} EC deklaracija o usklađenosti bi trebala sadržavati sve relevantne informacije za identifikiranje direktive u skladu sa kojom se deklaracija izdaje, kao i informacije o proizvođaču, notifikiranom tijelu, proizvodu, upućivanje na harmonizirane standarde ili druge normativne dokumente. Tehnička dokumentacija je namijenjena da obezbijedi informacije o dizajnu, proizvodnji i rukovanju sa proizvodom, a koju mora izraditi proizvođač

O EC deklaraciji i tehničkoj dokumentaciji vidjeti šire u Blue Guide, 2000.

Bitnom neusklađenošću se smatra neusklađenost proizvoda sa temeljnim zahtjevima direktiva jer može predstavljati potencijalni rizik za zdravlje i sigurnost građana. No, bez obzira na pomenutu podjelu, na nebitnu i bitnu usklađenost, odluka o korektivnim mjerama se donosi cijeneći okolnosti i neusklađenost svakog pojedinačnog slučaja.

Cilj korektivnih aktivnosti nadležnih tijela za nadzor je da se uspostavi ili provede usklađenost određenog proizvoda što se postiže obavezivanjem proizvođača ili njegovog ovlaštenog predstavnika iz EU da poduzmu zahtjevano mjere.

Nadležno tijelo za nadzor u slučaju utvrđene bitne ili nebitne neusklađenosti ima na raspolaganju dvije vrste mjera i to:

- prvo, obavezuje proizvođača ili osobu odgovornu za plasiranje proizvoda na tržište EU da poduzmu sve odgovarajuće aktivnosti kako bi se provela usklađenost određenog proizvoda.^{xliv}
- drugo, u slučaju da se ne postigne nikakav rezultat iz predhodne aktivnosti, nadležno tijelo mora ograničiti ili zabraniti plasiranje na tržište proizvoda ili osigurati da se proizvod povuče sa tržišta.^{xlv}

U slučajevima nebitne neusklađenosti i to kada nadležna tijela ograničavaju protok proizvoda ne moraju se pozivati na zaštitnu klauzulu konstatovao je Prešern, S. (2004)^{xlvi} jer se odluka ne odnosi na teritoriju cijele EU. Međutim, u svim slučajevima u kojima nadležna tijela za nadzor donose odluku o ograničenju, zabrani ili povlačenju proizvoda sa tržišta, ista odluka mora biti potkrepljena pratećom dokumentacijom u kojoj su izloženi konkretni razlozi na kojima se ta odluka i zasniva.

6. Prikaz procesa preuzimanja direktiva novog pristupa u zakonodavstvo BiH

Zemlje koje su preuzele direktive novog pristupa u svoj pravni sistem su svakako zemlje članice EU, zatim zemlje EFTE^{xlvii} i mnoge druge zemlje koje za cilj imaju ukidanje tehničkih barijera u trgovini tehničkim industrijskim proizvodima.

Pošto je cilj BiH integracija u jedinstveno tržište EU i prije punopravnog članstva, to je neophodnost preuzimanja temeljnih zahtjeva direktiva novog pristupa sa prilagođavanjem našem pravnom sistemu, još neophodnija i svrsishodnija.

Na osnovu navedenog, ovo posljednje poglavlje je posvećeno anizi situacije u BiH u pogledu ukidanja tehničkih barijera trgovini, sa ciljem ukazivanja na neophodnost opočinjanja procesa preuzimanja direktiva novog pristupa i otvaranje BiH ka regionalnom i evropskom tržištu.

6.1. Preuzimanje direktiva EU u zakonodavstvo BiH

Bosna i Hercegovina je na putu ka Evropskim integracijama, odnosno na putu za članstvo u Evropsku uniju. Harmonizacija pravnog sistema BiH sa pravom EU je jedan od neophodnih uslova za pristup, ne samo ovoj, nego i drugim ekonomskim integracijama.

Sam proces priključivanja Evropskim integracijama je uzimajući u obzir činjenicu da je Bosna i Hercegovina zemlja u tranziciji ka sasvim novom ekonomskom, pravnom i socijalnom modelu uređenja. Iskustva su pokazala da su nove članice EU kao i zemlje kandidati najlakše prolazile kroz proces tranzicije usvajanjem cjelokupnog naslijeđa EU u domenu zakona i propisa, tj. *acquis -a*. Poznato je da zemlje

^{xliv} Ako nije plasiran na tržište da se uskladi sa zahtjevima direktiva, a ako je već na tržištu da se spriječi kršenje zakona.

^{xlv} U ovom slučaju, nadležno tijelo za nadzor se obično poziva na zaštitnu klauzulu iz direktive. O zaštitnoj klauzuli vidjeti Blue Guide. 2000, pp. 51-55.

^{xlvi} Prešern, S. (2004), Untrašnje tržište Evropske unije i CE oznaka. (prevodilac: Dušica Jovanović), Podgorica: Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća- EICC, str. 85-87.

^{xlvii} EFTA- European Free Trade Association- Evropska zona slobodne trgovine čije su članice Island, Linhenštajn, Norveška i Švicarska.

kandidati moraju ispuniti uslove iz 31 pregovaračkog poglavlja, a prvi korak ka punopravnom članstvu je svakako pregovaračko poglavlje I –Slobodan protok roba preko kojeg se omogućuje integracija u unutrašnje tržište EU. Da bi se ostvario krajnji učinak proširenja unutrašnjeg tržišta EU na teritoriji zemalja kandidata, i prije punopravnog članstva, Komisija je cijelo poglavlje Bijele Knjige pod nazivom "Priprema pridruženih zemalja Centralne i Istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište Unije" posvetila upravo toj temi. Naravno, da bi Bosna i Hercegovina, kao i druge zemlje, mogla uopće krenuti u ove procese neophodno je da ima jedinstveni ekonomski prostor na svojoj teritoriji, odnosno unutrašnje tržište koje mora imati:

- koherentan sistem legislative,
- jedinstveni administrativni prostor i
- potpunu slobodu kretanja kapitala, roba, usluga i ljudi konstatovao je Marinković, R. (2003).^{xlviii}

Praksa pokazuje da preduzeća ne mogu čekati državu da preuzme zakone i propise EU, da se tek nakon toga primjenjuje u preduzećima-izvoznima. Zbog toga u prelaznom periodu, država-kandidat i njene institucije treba da vode brigu o podršci i pomoći svojim preduzećima za nastup na tržište EU i prije punopravnog članstva. Naime, zemlje kandidati ne moraju čekati da se ispune svi zahtjevi Bijele knjige, odnosno mogu postepeno ispunjavati uslove za pojedine grupe proizvoda kroz preuzimanje odgovarajućih direktiva novog pristupa i tehničkih propisa. Na taj način zemlje postepeno mogu potpisivati tzv. ACAA protokole^{xlix} za pojedine grupe proizvoda, u kojem slučaju se tržište EU proširuje na teritoriju zemlje kandidata za te grupe proizvoda, te se uklanjaju sve tehničke barijere trgovini tim proizvodima konstatovao je Kos, L. (2004).¹

Preuzimanje odgovarajućih tehničkih propisa i pripremanje za zaključivanje Protokola za ocjenjivanje usklađenosti i prihvatanje proizvoda sa EU bi trebao da bude prioritetni i prvi korak naše zemlje ka izgradnji unutrašnjeg tržišta i otvaranja istog prema EU.

Preuzimanjem direktiva novog pristupa i tehničkih propisa EU, BiH će se približiti članstvu u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO). Naime, u okviru WTO-a postoji Sporazum o tehničkim barijerama trgovini (TBT), čije poštivanje zahtjeva i potpisivanje, u tom pogledu, zahtijevaju sve zemlje članice WTO-a. Ispunjenje zahtjeva TBT-a^{li} približavanje članstvu u WTO BiH će najbolje postići kroz preuzimanje tehničke legislative EU.

6.2. Trenutno stanje u BiH

Trenutna situacija u Bosni i Hercegovini, a s obzirom na zahtjeve direktiva novog pristupa i cjelokupne industrijske politike EU, u pogledu zaštite života i zdravlja građana, domaćih životinja, okoline i otklanjanju barijera izvozu je veoma nepovoljna. Konkretnije, BiH je jedina Evropska zemlja koja nema u redovnoj upotrebi ocjenjivanje usklađenosti domaćih i uvezenih proizvoda sa zakonsko obvezujućim tehničkim zahtjevima, prije nego ovi proizvodi bivaju pušteni na tržište konstatovao je Marinković, R. (2003)^{lii}

^{xlviii} Marinković, R. (2003), Jedinstveni ekonomski prostor u BiH u skladu sa unutrašnjim tržištem Evropske unije u Goretzky, Wulf H, Kvalitet, ocjenjivanje usklađenosti, certificiranje i akreditiranje Sarajevo: Štampana djela "Unapređenje privrede i zapošljavanje", str. 22-28.

^{xlix} ACAA protokoli- Protokoli za ocjenjivanje usklađenosti i prihvatanje proizvoda sa EU su bilateralni sporazumi između zemlje kandidata za članstvo u EU koja je potpisala Evropski sporazum i Evropske zajednice. Svrha ACAA protokola je uklanjanje tehničkih barijera u trgovini industrijskim proizvodima, a osnovni princip je da se isti propisi i procedure, koji se primjenjuju za slobodan protok roba u EU primjenjuju i u PECA zemljama, u sektorima obuhvaćenim sporazumima. S obzirom da su ACAA (Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Product).

¹ Kos, L., (2004) Iskustva SIQ u pripremi preduzeća iz Slovenije za poslovanje na tržište EU u časopisu Kvalitet. UDC 006.83:338.46(497.4:4), Ljubljana, str 41-45.

^{li} Osnovni zahtjevi TBT-a su: ukidanje tehničkih barijera trgovini industrijskim proizvodima kroz harmonizaciju tehničkih propisa, uspostavljen sistem ocjenjivanja usklađenosti i korištenje dobrovoljnih harmoniziranih standarda.

^{lii} Marinković, R. (2003), Informacioni seminar za poduzetnike i menadžere kompanija kandidata za obuku za CE označavanje. Sarajevo: SES II, op.cit. str. 1.

Potrebno je naglasiti da nema ni adekvatne baze podataka o pozitivnopravnim propisima za proizvode i odgovarajućeg sistema ocjenjivanja usklađenosti sa tehničkom infrastrukturom,^{lxiii} a koja je neophodno potrebna proizvođačima kao potencijalnim izvoznici iz BiH.

Ovo su dva ključna razloga zbog kojih BiH ne može očekivati ni normalana investicija privatnog kapitala u tehničku infrastrukturu dok ocjenjivanje usklađenosti proizvoda prema zakonsko obveznoj legislativi ne zaživi i ne postane obvezno kao što je slučaj u svim Evropskim zemljama.

Već smo naprijed naglasili, da je prvo pregovaračko poglavlje Bijele knjige "Slobodan protok roba" regulisano mnogobrojnim uredbama, direktivama i propisima koje treba preuzeti i implementirati. To svakako zahtjeva angažman svih relevantnih državnih i neovisnih institucija.^{lxiv} Kapaciteti naše zemlje su u tom kontekstu minimalni s obzirom da je u BiH jedino resorno ministarstvo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, koje mora da u trenutnoj situaciji pokrije većinu relevantnih područja.

Naime, prvi i odlučni korak je svakako izgradnja koherentnog legislativnog sistema kao okvira za preuzimanje tehničke legislative Evropske unije. U tom kontekstu su 2004 godine napravljeni značajni pomaci donošenjem tri krovna ili temeljna zakona koji će svakako biti osnov za preuzimanje Evropske legislative u ovoj oblasti i to: Zakon o općoj sigurnosti proizvoda^{lxv}, Zakon o nadzoru nad tržištem^{lxvi} i Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanje usklađenosti.^{lxvii}

7. Pozitivni učinci usvajanja tehničke legislative u BiH

Usvajanjem tri, naprijed navedena Zakona, a koja su uređena po modelu EU, u BiH je stvoren i pravni okvir za slobodno kretanje roba i garancija za njihovu sigurnost. Do usvajanja ovih Zakona, kako smo naprijed i naveli, BiH je bila jedina evropska zemlja koja nije provodila propise i procedure ocjenjivanja usklađenosti domaćih i uvezenih proizvoda na njenom tržištu.^{lxviii}

Sa usvajanjem, pomenutih zakona BiH osim što osigurava visok nivo zaštite svojih građana od nesigurnih proizvoda, ujedno i ispunjava jedan od 16 zadataka u pogledu obavezne zakonske regulative koje je pred BiH vlasti postavila Komisija, nakon što je BiH dobila pozitivnu ocjenu o studiji izvodljivosti.^{lix}

Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanje usklađenosti^{lx} nije zakon kojeg je BiH usvojila zbog usaglašavanja s nekom direktivom, nego je to zakon kojim se daje pravna osnova za prenos direktiva novog pristupa, kao i drugih podzakonskih akata u BiH pravni sistem.^{lxi} Njime se uspostavlja okvir za preuzimanje tehničke legislative EU, za postupke ocjenjivanja usklađenosti, za određivanje tijela za ocjenjivanje usklađenosti i zahtjeva koje moraju zadovoljiti,^{lxii} za priznavanje inostranih isprava, kao i za sprovođenje nadzora. Takođe, istovremeno se stvaraju se uslovi za izvoz tehničkih industrijskih proizvoda,

^{lxiii} Propisi koji se odnose na sigurnost proizvoda i na ocjenjivanje usklađenosti proizvoda sa tehničkom infrastrukturom su naslijeđeni iz bivše Jugoslavije. Naime, Uredbom sa zakonskom snagom o standardizaciji Republike BiH iz 1993 godine je preuzet Zakon o standardizaciji bivše Jugoslavije iz 1989 godine u kojem je bila uređena i materija ocjenjivanja usklađenosti proizvoda i osiguranja njihove sigurnosti. Sa pomenutim zakonom je preuzeto i 55 Naredbi koje pravno uređuju zahtjeve za pojedinačne tehničko industrijske proizvode. Iz nepoznatih razloga, pomenuti propisi bivše Jugoslavije se nisu primjenjivali na teritoriji BiH.

^{lxiv} Npr. u Sloveniji je 9 državnih ministarstava i 19 nezavisnih institucija učestvovalo u preuzimanju i implementaciji relevantne Evropske legislative, te pravljenju relevantnih institucija i sistema.

^{lxv} „Službeni Glasnik BiH“ broj: 102/09

^{lxvi} „Službeni Glasnik BiH“ BROJ: 45/04, 44/07 i 102/09

^{lxvii} Službeni Glasnik BiH, broj: 45/04 o

^{lxviii} Formalno-pravno su postojali propisi koji su regulirali tehničku legislativu naslijeđeni iz bivše Jugoslavije, ali se u stvarnosti uopće nisu primjenjivali.

^{lix} Vidjeti šire na www.dei.gov.ba

^{lx} U daljem tekstu: Zakon o tehničkim zahtjevima.

^{lxi} U veći Zemalja članica kao i potencijalnih kandidata istoimeni Zakon je bio pravna osnova za preuzimanje tehničke legislative EU (Slovenija, Češka Republika, Grčka i sl.)

^{lxii} Tijela za ocjenjivanje usklađenosti se u Zakonu o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanje usklađenosti nazivaju "Ovlaštena tijela za ocjenjivanje usklađenosti". Ovaj termin u notifikirana tijela će se promijeniti kada BiH postane punopravna članica EU.

a istovremeno se sprečava uvoz svih opasnih proizvoda koje do sada niko nije kontrolirao. S druge strane BiH kompanije i preduzeća po prvi puta imaju zakon na svom jeziku kao i prevedene harmonizirane standarde.

Zakon o općoj sigurnosti proizvoda na jedan uopćen i sveobuhvatan način uređuje pitanja sigurnosti svih proizvoda u kojem slučaju će se, kao i u većini drugih zemalja, koristiti kao primarni izvor za proizvode koji nisu regulisani normativnim aktima.

Zakonom o nadzoru nad tržištem u BiH se po prvi puta uvodi jedan sveobuhvatan sistem kontrole proizvoda na tržištu, tj. svega što se uvozi i izvozi iz BiH. Pored postojećih inspeksijskih entitetskih organa, pomenuti zakon, predviđa i uspostavu Državne agencije za nadzor nad tržištem koja će upravljati provođenjem propisa i njihovog tumačenja na jedinstven način u cijeloj zemlji.

Važno je istaći da samo donošenje pomenutih Zakona ne doprinosi mnogo bez njihovog "oživljavanja", kroz preuzimanje podzakonskih akata, njihove implementacije, uspostavljanja odgovarajućih institucija, osposobljavanja ljudskih resursa isl.

Zakon o tehničkim zahtjevima proizvoda i ocjenjivanju usklađenosti dobro je pripremljen za implementaciju. 2005. godine Komitet je predložio tri podzakonska akta zasnovana na ovom zakonu koje je Vijeće ministara usvojilo 2006. godine^{lxiii}.

Ovi akti definišu raspodelu nadležnosti između institucija BiH odgovornih za preuzimanje i implementaciju tehničkih propisa i definišu učesnike, njihove nadležnosti i odgovornosti i način rada u procesu izrade i usvajanja tehničkih propisa.

Do danas je preuzeto sedam (7) direktiva novog pristupa u obliku naredbi a koje prate harmonizirani standardi (liftovi, neautomatizirane vage, mašine, niski napon, elektromagnetna kompatibilnost, oprema pod pritiskom itd)^{lxiv}

8. Argumenti za ubrzan proces preuzimanja direktiva novog pristupa u zakonodavstvo BiH

Svi argumenti koji ukazuju na neophodnost preuzimanja direktiva novog pristupa u BiH zakonodavstvo bi se mogli sumirati u sljedeće:

- Tržište BiH će se otvoriti, kroz ukidanje tehničkih barijera, izvozu domaćih industrijskih proizvoda sa BiH na tržište EU, zemalje članice EFTE i sve druge zemalje koje su preuzele direktive novog pristupa i koje zahtijevaju ocjenjivanje usklađenosti proizvoda i CE označavanje, čime će se i stanje BiH privrede znatno poboljšati^{lxv};
- Tržište BiH će se zaštititi od uvoza nesigurnih proizvoda, te će se na taj način zaštititi domaći proizvođači i spriječiti nelojalna konkurencija, te će se povećati i nivo sigurnosti građana BiH od nesigurnih proizvoda;
- BiH će konačno biti u mogućnosti da koristi pogodnosti Izvrednih trgovinskih mjera EU prema BiH, a koje nije mogla ni koristiti za izvoz svojih proizvoda zbog nepostojanja sistema ocjene usklađenosti proizvoda sa relevantnim zahtjevima iz direktiva;

^{lxiii} Odluka o akcionom planu za realizaciju programa preuzimanja tehničkih propisa (Službeni glasnik BiH, br. 89/06)

-Program usvajanja tehničkih propisa (Službeni glasnik BiH, br. 35/06)

-Uputstvo o metodi izrade i proceduri provođenja tehničkih propisa (Službeni glasnik BiH, br. 35/06).

^{lxiv} Listu naredbi pogledati na: http://www.mvte.gov.ba/zakoni/ostalo/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=96&pageIndex=1

^{lxv} Češka republika je prva od svih zemelja kandidata usvojila direktive novog pristupa i prva završila proces implementacije, što je rezultiralo današnjim suficitom platnog bilansa u izvozu njenih industrijskih proizvoda na tržište EU i boljom stopom GDP-a. Dnevne novine "Oslobođenje" 8.05.2005.

- Ispuniće zahtjeve Sporazuma o tehničkim barijerama trgovini (TBT), kao ključnog preduslova za članstvo u WTO i samim tim ubrzati ispunjenje zahtjeva za članstvo u istoj.
- CEFTA - Ugovori o slobodnoj trgovini koje je BiH potpisala sa Albanijom, Moldovom, Makedonijom, Crnom Gorom, Srbijom i Kosovom više neće biti "mrtvo slovo na papiru", jer se ovim ugovorima zemlje potpisnice obavezuju na poštivanje TBT, kada su u pitanju tehnički propisi, standardi i ocjenjivanje usklađenosti.
- Ubrzat će se ispunjavanje zahtjeva prvog poglavlja *aquis communitaria* i drugog poglavlja Bijele knjige koja se odnose na slobodan protok roba i time će se ubrzati ispunjavanje traženih zahtjeva za uspostavu koherentnog tržišta u BiH i približiti Evropskim integracijama, uopće.

Pored navedenih argumenata, važno je istaći da je BiH, usvajanjem Zakona o tehničkim zahtjevima za sigurnost proizvoda i ocjenu usklađenosti, uspostavila pravni okvir za preuzimanje direktiva novog pristupa, a ujedno i preuzela obavezu za implementaciju i primjenu istog. Mišljnja smo da postoje svi neophodni elementi za početak preuzimanja i implementacije direktiva novog pristupa u BiH zakonodavstvo.

9. Zaključak

Osnovna hipoteza rada se potvrđuje dokazanom činjenicom da je neophodno preuzimanje tehničkih propisa EU, baziranih na novom i globalnom pristupu, u zakonodavstvo BiH kako bi se otklonile tehničke barijere slobodnom protoku roba iz BiH izvozu u EU i druga tržišta. Dokazano je i potreba za ubrzanom harmonizacijom sa tehničkim zakonodavstvom EU, a koja će se najbolje postići kroz preuzimanje direktiva novog pristupa i uspostavljanja jednog novog, kompleksnog sistema koji će omogućiti otvaranje BiH tržišta, a ujedno i zaštititi građane od nesigurnih proizvoda.

Evropsko tehničko zakonodavstvo zasnovano na novom i globalnom pristupu su preuzele sve zemlje članice EU, članice EFTE, a sa istim se usklađuju zemlje kandidati za članstvo u EU. Usklađeno tehničko zakonodavstvo BiH sa evropskim otvorit će mogućnost privrednog djelovanja na tržištu EU, a ujedno i spriječiti ulazak nekvalitetne robe na tržište BiH.

Najbolji primjer loših uticaja na privredu tehničkih barijera je upravo privreda EU jer su do 1985 godine snažna tradicija i postojanje uhodanih tehničkih rješenja u državama članicama usporavali proces harmonizacije. Zbog navedenog prelazi se 1985 godine na novi pristup uslađivanja tehničkog zakonodavstva u kojem norma postaje neobavezna, a zajednička zakonska odrednica na nivou EU postaju temeljni zahtjevi čije ispunjenje osigurava život, zdravlje i okoliš i koji su neovisni od tehničkih rješenja.

Temeljni zahtjevi za sigurnost proizvoda se uvode kroz novi tip direktiva, tj. direktive novog pristupa, preko kojih se, kao sekundarnih izvora prava EU, omogućuje ujednačavanje pravne sigurnosti djelovanja na tržištu i uređenje zakonskih posljedica ako dođe do nezadovoljenja tehničkih zahtjeva bez obzira na različitost pravnih sistema država članica.

S obzirom na navedeno, mora se imati u vidu činjenica da su novi i globalni pristup opći pristupi stvaranja jednog kompleksnog sistema. Oni već postoje i ne treba ih izmišljati, a na BiH zakonodavstvu i sistemu je da osmisli adekvatan okvir za prilagođavanje ovom sistemu. Za BiH je važno da ima sve što ima i EU i da to ostavrauje.

Stanje u BiH u pogledu tehničko zakonodavstva *,de lege lata,* nije na zavidnom nivou. Napravljeni su mali pomaci približavanja Evropskom zakonodavstvu kroz donošenje zakonskih i podzakonskih akata ali bez njihove adekvatne implemntacije neće biti značajnijih pomaka u ovoj oblasti.

Harmonizacijom tehničkog zakonodavstva BiH sa evropskim *, de lege ferenda,* poboljšat će se stanje BiH privrede, uspostaviti će se koherentno i sigurno unutrašnje tržište BiH, omogućiti izvoz i nastupanje

BiH kompanija na tržištu EU i regionalnim tržištima, zaštit će se tržište, kao i građani BiH od nesigurnih proizvoda, a ujedno će se BiH približiti Evropskim i drugim ekonomskim integracijama.

10. Literatura

Hartley, Thomas.C. (1998): "Osnovi prava Evropske zajednice-Uvod u ustavno i upravno pravo Evropske zajednice", Sarajevo: Pravni centar, Fond otvoreno društvo;

Kos, L. (2004): "Iskustva SIQ u pripremi preduzeća iz Slovenije za poslovanje na tržište EU" u časopisu Kvalitet. UDC 006.83:338.46(497.4:4), Ljubljana;

Koecker, G.M. (2003). "Ocjenjivanje usklađenosti kao bitan instrument za uklanjanje tehničkih barijera u trgovini", u Goretzky, Wulf H, Kvalitet, ocjenjivanje usklađenosti, certificiranje i akreditiranje. Sarajevo: Štampana djela "Unapređenje privrede i zapošljavanje";

Knežević-Predić, V. (1996): "Izvori prava Evropske unije" u Pravo Evropske unije- Zbornik radova, Beograd: JP Službeni glasnik

Marinković, R. (2003): "Jedinstveni ekonomski prostor u BiH u skladu sa unutrašnjim tržištem Evropske unije", u Goretzky, Wulf H, Kvalitet, conformity assessment, certificiranje i akreditiranje Sarajevo: Štampana djela "Unapređenje privrede i zapošljavanje";

Matasović, M. (2002): "Normizacija, mjeriteljstvo, ovlašćivanje i ocjena sukladnosti", u Samardžija, Višnja (urednica), Prilagodbe politikama unutrašnjeg tržišta EU: očekivani učinci. Zagreb: Ministarstvo za Evropske integracije;

Misita, N. (2002): "Osnovi prava Evropske unije", Sarajevo: Magistrat;

Prešern, S.(2004): "Unutrašnje tržište Evropske unije i CE oznaka", (prevodilac: Dušica Jovanović), Podgorica: Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća- EICC;

Steiner, Jo. Woods, Lorna, and Twigg-Flesner, C. (2003): "Textbook on EC Law", New York: Oxford University Press;

Vukadinović, R. D. (1996): "Pravo Evropske unije", Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu;

Zavod za standardizaciju, mjeriteljstvo i patente Bosne i Hercegovinae.(1999). "Izvodi iz knjige Novi approach. Zakonski akti i standardi o slobodnom kretanju robe u Evropi", Sarajevo: Energoinvest-Birotehnika;

Weatherill, S. (2003): "EU Law- Cases and materials on", New Yourk: Oxford University Press, 6 editions;

Zakoni, Direktive, Rezolucije:

Council Directive on general product safety 92/59/EEC of 29 June 1992 OJ L 228, 11/08/1992, , replaced with Directive of the European Parliament and of the Council of 3. December 2001 on general product safety OJ L 11/4;

Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information's in the field of technical standards and regulations, OJ L 204, 21.07.1998;

Council Resolution of 7 May 1985 on a New Approach to Technical Harmonization and standards 85/C OJ C 136, 04/06/1985;

Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of informations in the field of technical standards and regulations. (OJ L 204, 21.07.1998);

COM (2000), European Commission, Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach. Luksembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000;

Council Resolution of 17 December 1973 on industrial policy, OJ C 117, 31/12/1973;

Council Resolution from 13.12.1993 replaced and azurite at 22.07.1994;

Council Decision of 13 December 1990 concerning the modules for the various phases of the conformity assessment procedures which are intended to be used in the technical harmonization Directives 90/686/EEC, OJ L 380/13

„Službeni Glasnik BiH“, br. 45/04, 44/07, 102/09

Web stranice:

<http://newapproach.org>

<http://www.mvteo.gov.ba>

Author: Amila Mujčinović, LL.M., PhD student at Faculty of Law, University of Sarajevo
Institution: Attorney at Law Mujčinović
E-mail: amila.mujcinovic@gmail.com

EFFECTIVE PROTECTION OF BIH CONSUMERS FROM UNSAFE PRODUCTS AND STREAMLINING THE EXPORT OF BIH PRODUCTS ON THE REGIONAL AND EU MARKETS

Abstract

The immediate objective and key problem this research aims to address is lack of current and unique policy on general product safety, particularly in the area of technical industrial products, which leads to fact that the BiH is the only European country which does not regularly apply assessment of conformity of domestic and imported products with legally binding technical requirements before these products are placed on the market. In that way BiH has big trade deficit, and protection of lives and health of BiH citizens and removal of barriers for export is at very low level. New Approach to harmonization of technical regulations in the EU and based on that to show the need for defining an adequate model for fast and complete Europeanization of technical regulations in BiH by transposing the EU New Approach Directives.

Key words: harmonization, directives, consumers, technical regulations CEFTA, adoption, export, product safety